

MAGYAR ÖRÖKSÉG

111. díjátadó ünnepség

2024. december 14.

RÁDAY HÁZ DÍSZTERME

(1092 Budapest, Ráday utca 28.)

Magyar Örökség és
Európa Egyesület

Magyar Örökség és Európa Egyesület
Székhely: 1078 Budapest, István u. 2.
Postacím: 1114 Budapest, Bartók Béla út 59.
magyarorokseg1995@gmail.com
magyaroroksegitkarsag@gmail.com
Tel.: +36 30 9416-202
www.magyarorokseg.hu
Javaslatokat kérjük küldjék a fenti email címre!

MEGHÍVÓ
MAGYAR ÖRÖKSÉG
111. díjátadó ünnepségre

A díjátadás időpontja:
2024. december 14. (szombat), de. 11.00 óra

A díjátadás helyszíne:
Ráday Ház Díszterme
(1092 Budapest, Ráday u. 28. II. em. – lift van)

Kitüntetésben részesülnek a díjátadás sorrendjében:

Petényi Katalin, Gyöngyössy Imre, Kabay Barna filmművészte

Laudátor: Várszegi Asztrik pannonhalmi főapát, püspök

Káli Medence Környezetvédelmi Társaság értékmentő tevékenysége

Laudátor: Kerner Gábor műemlékvédelmi szakmérnök, építész

Wittner Mária szabadságharcos életpéldája

*Laudátor: M. Kiss Réka néprajzkutató, történész, egyetemi docens,
a NEB elnöke*

Navratil Andrea népzeneési művészte

Laudátor: Agócs Gergely népzeneész, népzenekutató

Szekernyés János bánsági helytörténetkutatói munkássága

Laudátor: Borsi-Kálmán Béla – történész, műfordító, az MTA doktora

**Izsák Imre Gyula matematikus és csillagász
tudományos teljesítménye**

Laudátor: Szabó Róbert az MTA doktora - CSFK igazgató

Országgyűlési Könyvtár

*Laudátor: Smuk Péter dékán – Széchenyi István Egyetem (Győr),
egyetemi tanár – NKE*

PETÉNYI Katalin, GYÖNGYÖSSY Imre és KABAY Barna filmművészetének méltatása.

Tisztelt Elnök Úr!
Tisztelt Hölgyeim és Uraim!
Kedves Barátaim!

Petényi Katalint, Gyöngyössy Imrét és Kabay Barna „hármast” a magyar bencés közösség ajándékaként kaptam a kilencvenes években, amikor már visszatértek külföldről. Gyöngyössy Imrét bencés diákunkat és két diáktársát 1951-ben „a demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedésben való aktív részvétel büntette” miatt börtönbe vetették. Stigmatizált életüket halálukig nyomon követhettem. Mindhárman Békés Gellért atya kiváló diákjai voltak.

Petényi Katalin és Gyöngyössy Imre szép és küzdelmes házassága, majd Kabay Barna a szakmai társ és jóbarát csatlakozása teremtette meg azt a lelki-szellemi-művészi légkört, amelyből sokakat gazdagító filmalkotás született, amelyet most még meg is köszönhetjük, hiszen ketten itt vannak közöttünk.

A filmtörténetben ritka az olyan alkotó közösség, mint a Gyöngyössy Imre, Kabay Barna, Petényi Katalin hármas. Együtt készítettek filmeket a történelem áldozatairól, üldözöttekről, hazátlanokról, és azokról, akik morális tartásukkal szembe szegültek az erőszaknak. Kötelességüknek érezték, hogy megörökítsék nemzeti múltunk értékeit, az eltűnőben levő magyar paraszti kultúrát, a hagyományokat, melyekből ma is táplálkozni tudunk. Munkáik, az elmúló fájdalmas évtizedek, a tágabb világ- és európai- és magyar történelmünknek hűséges, érzékeny tükörképe, és igaz emberi és a művészet eszköztárával elmondott minőségi válasz.

Gyöngyössy életét a Pannónhalmán kapott keresztény szemlélet (1940-48) és a sztálinista börtönben eltöltött évei határozták meg. Az börtönben a megélt tapasztalatokból alakította ki szilárd erkölcsi elveit, melyek művészetének ihletői voltak.

1954-ben szabadult, de tanulmányait nem folytathatta. 1992-ben rehabilitálták. 1956 tavaszán felvették a Színház- és Filmművészeti Főiskolára, ahol 1961-ben kapott diplomát. Kezdetben drámákat írt. A *Csillagok órája* című drámáját sikerrel játszotta a Katona József Színház. Illyés Gyula, Kodály Zoltán a magyar dráma megújulását látták művében.

Kabay Barna 1973-ban végezte el a filmrendező szakot. Főiskolásként ismerte meg Gyöngyössy Imrét, aki a *Meztelen vagy* filmjén dolgozott. Gyöngyössy Imre költői világlátását jól kiegészítette Kabay Barna racionálisabb, dokumentaristább, a groteszk iránti érzékeny szemlélete. Együtt írták a *Meztelen vagy* forgatókönyvét. Hamarosan alkotótársak lettek.

Petényi Katalin, két gyermekük anyja művészettörténészként Szentendrén kiállításokat rendezett, a Színház és Filmművészeti (akkor főiskolán) tanított. Férje mondta róla: „Munkánkat egy team nemesebb és már objektivizálható szintjére emelte Petényi Katalin esztétikailag és morálisan is szeizmográf érzékenységgű vizuális látásmódja, képzőművészeti, irodalmi műveltsége.”

A közös világlátás, közös gondolkodás és ars poetica lényegileg kapcsolta össze az alkotókat, ugyanakkor különböző karakterükből adódott, hogy kiegészítették egymást.

Gyöngyössy Imre sikeres filmjei [*Virágvasárnap* (1968), *Meztelen vagy* (1972), *Szarvassá vált fiúk* (1974), *Várakozók* (1975)] után 1977-ben készítette el Kabay Barnával első közös rendezését, a *Két elhatározás* c. filmet egy hagyományokat őrző rimóci parasztasszonyról. A forgatást a hatóságok leállították. Az anyagot meg akarták semmisíteni, kevésen múltott, hogy végül elkészülhetett a film, mely világsikert hozott az alkotóknak.

Gyöngyössy Imre már híres alkotónak számított, amikor itthon börtönmúltja miatt az Állambiztonsági Szolgálatok ügynökökkel figyeltette, kritikákban támadták. Ezért Kabay Barnával és Petényi Katalinnal 1980-ban elfogadták a müncheni Tellux Film meghívását. Belső emigrációként Starnbergbe költöztek, itt alapították meg a Starnbergi Alkotóműhelyt.

Nemzetközi kooprodukciónak elsőként a magyar múlt ismeretlen fehér foltjairól készítettek filmeket. Sok ellenállással megküzdve született meg a *Jób lázadása* c. film, (1982). A filmet beválasztották az Oscar-díjra az öt legjobb idegennyelvű film kategóriájában. Ez a film volt Kabay Barna elsőproduceri munkája.

A keresztény zsidó megbékélés szellemében forgatták az *Add tudtul fiaidnak* c. majd 2015-ben az *Ámos Imre, az apokalipszis festője* dokumentumfilmet.

A nyolcvanas évek közepétől megrázó erejű filmeket készítettek a kommunizmus elől menekülő vietnámiakról, a brazil utcagyerekekről, (1989) a szibériai, kazahsztáni munkatáborokba száműzöttekről, a hazátlanokról, fennmaradásukért küzdő kis népekről.

Az alkotók munkáját 1994-ben Gyöngyössy Imre hirtelen halála megszakította.

Petényi Katalin és Kabay Barna egy megrendítő In memoriam filmmel emlékeztek Gyöngyössy Imrére. Szöcs Géza írta a filmről: „Ez a remekmű a legközelebbi társak szeretetével, értésével és magabiztosságával emel ki képeket, képsorokat, eseményeket, mozzanatokat Gyöngyössy – és mindhárunk közös – életéből...”

Petényi Katalin és Kabay Barna számára egyetlen lehetőség maradt: folytatták a közös utat, amin eddig jártak. 1995-ben szembesültek a Karib tengeren menekülő kubaiak szenvedésével. Az *Exodus* (1995) c. filmjükben adtak erről hiteles képet.

Amikor 1988-ban Erdélyben forgattak Ceausescu falurombolásáról, a Securitate letartóztatta őket.

A kétezres évek elején elsőként figyelmeztettek a múlttal való szembenézés fontosságára. A *Hitvallók és ügynökök* (2008-09), *Szigorúan ellenőrzött életek* (2011-12), *Stigma* (2013), *Fedőneve „Bíboros”* (2017), és *Fénytörés* (2023) c. filmjeikben dokumentumok alapján mutatták be a kommunista diktatúra pusztító működését és ezzel szemben a belső szabadság, a hit és a hűség erejét, mely sokaknak adott erőt szenvedéseikben.

Dokumentumfilmjeikben rendezőként, forgatókönyvíróként és Kabay Barna producerként elevenítették fel id. Dr. Béres József küzdelmeit, meg nem alkuvó igazságkeresését, aki humanizmusával sokaknak mutatott példát és adott reményt.

A két alkotó röviden így fogalmazta meg ars poeticáját: „A filmkészítés számunkra következetesen vállalt szolgálat. Tudatosan vállaltuk, hogy filmjeinkkel feltárjuk múltunk és jelenünk ismeretlen fehérfoltjait, tovább adjuk nemzeti örökségünket az utánunk jövő generációknak. Hogy konstruktív dialógust folytassunk Kelet és Nyugat, a különböző népek között. Hogy reményt adjunk reménytelenséggel és ellentmondásokkal teli korunkban. Hogy emlékeztessünk a megbékélés, a hit, a szeretet, az ember tiszteletének fontosságára.” (*Petényi Katalin és Kabay Barna*)

Dr. Várszegi Asztrik
c. püspök, em. pannonhalmi főapát

A Káli Medence Környezetvédelmi Társaság méltatása

Valamikor a hetvenes évek végén megszündült a Káli medence és megjelentek a környék falvaiban a „pástiek”, akiknek a titulusa bebíró lett, de gyakran gyűtmenteknek is becézték őket. Először csak lassan érkeztek, mint Kál harka előretolt portyázói a honfoglalás idején, majd egyre többen beszállásoltak a nyolc falu belterületeire és szőlőhegyeire.

Milyen volt ekkor ez a vidék?

Igazi falusi szaga volt mindennek. A portákon rőfögtek a disznók, bögtek a tehenek, virágzott a téeszcsé, vígan bontották a kötengereket a homok miatt, a nyári éjszakákon fojtó illat áradt a Kővágóörsi szemétteléből. Nem volt még Nemzeti Park, viszont majdnem minden faluban volt még iskola, a felekezeteknek papja, boltok, kocsmák és bögrecsárdák biztosították az ellátást. A helybeliek az ünnepeiket rendesen megölték, a búcsúk alkalmával tele voltak az utcák sátrakkal, forgott a ringlis, volt dobozdobáló, mézeskalácsos, mutatványos, bál, egyszóval minden, ami élővé tette a falvakat.

A bebírók meg csak jöttek és jöttek, vásárolták a házakat, ismerkedtek a helybeliekkel és egymással. A nyolcvanas évek elejére már annyian voltak, hogy elhatározták egy Baráti Kör megalakítását, hiszen együtt könnyebb lesz majd megreformálni a helyi kultúrát és megvédeni mindazt, amit a helyiek kevésbé tekintenek értéknek.

Történt, hogy a nyolcvanas évek legelején össze is jött egy alakuló ülés, melyen a nagyközség *(ekkor Révfülöphöz tartozott az egész Káli medence)* párt és állami vezetése is meghívott volt. Gondolták a bebírók, hogy jól megalakulnak és utána majd minden rendben lesz. Nem így történt... Mielőtt az alakuló ülés beindult volna a maga útján, a párttitkár felállt és a következőket mondta: „Vegyék tudomásul az elvtársak, hogy márpedig itt ma semmilyen Baráti Kör nem fog megalakulni! Viszont látásra!”... No ezzel a toborzónak is vége lett, a bebírók meg szép csendesen elvonultak a Káli kocsmába kiértékelni a helyzetet, ami olyan jól sikerült, hogy nem is adták fel.

Enyhült is a helyzet valamicskét és a diplomáciai tárgyalásoknak köszönhetően a hatalom úgy gondolta, hogy Baráti Kör ugyan nem, de Környezetvédelmi Társaságról mégis lehet szó, hiszen azt majd úgyis jól felügyeli a Népfront, meg egyébként is jobban hangzik. Ennek köszönhetően 1985-re megalakulhattunk Káli Medence Környezetvédelmi Társaság néven, rendesen bejegyezve, vezetőséggel, pecséttel és tagdíjjal.

Kicsit nézzük át, mit is csinált ez, az amúgy vegyes társaság az elmúlt évtizedek alatt?

Talán az egyik legfontosabb, hogy kezdeményezésünkre először létrejött a Táj-

védelmi Körzet, melyet a Balaton Felvidéki Nemzeti Park követett, ami talán országos mintául is szolgált. Ennek köszönhetően a környezet intézményes védelme is megerősödött, megszűnt a szeméttelep bűze és alábbhagyott a bányászat is.

Ettől még fontosabb, hogy a bebírók a megvásárolt épületeiket hagyományos eszközökkel helyreállították, tisztelve az elődök munkáját, az anyagot és az arányrendszert. A helyreállítás célja az otthonteremtés volt, nem pedig a mára divattá vált szobáztatás, vagy profitszerzés. A szakszerű helyreállításhoz – talán elsőként az országban – építészeti útmutatót készítettünk. Dicsekvés nélkül állíthatjuk, hogy e tevékenységnek köszönhetően ma több száz műemléki igényességgel helyreállított épület gazdagítja a faluképeket a Káli medencében.

Az építkezésen túl a kulturális törekvéseink is nyomot hagyhattak a térségben, rendezvényeink az egész évet betöltötték. Kővágóörsön „téli estéket” rendeztünk, előadásokkal, borversenyekkel tarkítva. Bentlakásos népfőiskolát tartottunk helyi fiataloknak, megismertetve velük a környék tárgyi és szellemi örökségét. Az előadások felölelték a hazai és egyetemes kultúra szinte minden szeletét. Akkor beszéltünk Trianonról, az aktuális vallásháborúkról, énekeltük a világháborús katonadalokat, amikor ez még egyáltalán nem volt bevett szokás hazánkban. Nemzetközi néptánc táborot rendeztünk, a fafaragó tábor résztvevői helyreállították a Kővágóörsi evangélikus templom berendezését. Nyaranta három napig volt felvonva a Kisörsi Olimpia lobogója és bicikli túráinkon bejártuk a Káli medence zegét-zugát és még azon is túl. Ha kellett tüntettünk (eredménytelenül) a külterületi beépítések ellen. Húsvét Nagyszombatján 1985-től a mai napig elzarándokolunk Kővágóörsről a Fekete hegyre, ahol az Eötvös Károlyról elnevezett kilátónál koszorúzunk és felolvasunk egy - egy fejezetet a vidékről szóló könyvből, megidézzük a reformkori világ páratlan értékeit.

Mindezeket az eseményeket nehéz megidézni, hiszen sok évtizedről beszélünk, de idézi helyettem a megalakulásunk óta létező, kézzel rótt Káli Híradó, amely részletesen tudósított és tudósít a mai napig mindenről.

Nehéz megidézni a sok embert, barátot, akik részesei voltak a Társaságunk megalakulásának és működésének. Sajnos a Káli Pantheon egyre bővül és ritkuló összejöveteleinken azokra is egyre többször emlékezünk, akik már nincsenek közöttünk!

Hogy sikerült e maradandót alkotni a Káli Medence Környezetvédelmi Társaságnak?

Majd eldönti a történelem és az új zsendülők a Káli medencében, vagy még azon is túl.

*Kerner Gábor
építész, néprajzkutató, egykori bebíró,
a Társaság egyik alapítója*

Wittner Mária szabadságharcos méltatása

*„Vigyázz a hajamra hóhér,
csak most fésülködtem,
nem akarok kócosan menni
az Úr elébe...”*

(Wittner Mára: A halálra ítélt lány)

A Kozma utcai Országos Börtön Kisfogházában két fiatalasszony, Sticker Katalin és Wittner Mária készült a halálra: „Egyszer Kati azt kérdezte tőlem, hogy vajon a mi hajunkat is le fogják-e vágni? Mondtam, hogy nem tudom. Erre azt felelte, hogy majd mondjuk a hóhérnak, hogy vigyázzon a hajunkra, mert most fésülködünk...” „Katiról... hallottam, hogy tényleg ezt mondta a hóhérnak...” A Corvin közben barátságot kötött két bátor nő megrendítő történetét Wittner Mária gyakran idézte fel. A siralomházban lefolytatott mellbevágó beszélgetés egyszerre emlékeztetett a kádári megtorló hatalom végtelen cinizmusára és az akasztófa árnyékában is megőrzött emberi méltóságra.

Wittner Mária és társai perében a hírhedt '56-os vérbíró, Tutsek Gusztáv első fokon négy halálos ítéletet osztott ki. Wittnerék mintegy hét hónapot töltöttek a halálos zárkában. 1959. február 24-én azután Havrilla Béláné Sticker Katalin, Kóte Sörös József és Tóth József halálos ítéletét a Borbély-tanács másodfokon is helybenhagyta. Wittner Máriaét – valószínűleg fiatal kora miatt – életfogytiglani börtönbüntetésre változtatták. Ahogy Wittner később fogalmazott: „életre ítélték”.

Wittner Mária tizenháromévet ült börtönben. Azok közé az '56-os fegyveres szabadságharcosok közé tartozott, akiknek a '63-as kádári amnesztiarendelet sem hozott szabadulást. Sőt, Wittner Mária személyes története alapjaiban cáfolta a kádári konszolidáció mítoszát, miszerint az 1963 után a rendszer „békét kötött az ötvenhatosokkal”. Sorsa arra a hazugságra is rávilágított, hogy éppen azok az egyszerű emberek, munkások, parasztok szenvedtek a legtöbbet, akikre a szocialista rendszer hivatkozott.

Wittner Máriának nem volt könnyű élete. Édesapját nem ismerte, édesanyja dajkaságba adta. Kétéves korában a karmelita rend vette gondozásba, majd a zárda államosítása után állami gondozásba került. Rövid gimnáziumi tanulmányok után volt tanácsi gépírónő, alkalmi munkás és háztartási alkalmazott. 1955-ben született első fiát egyedül nevelte.

1956-ban mindössze 19 éves, amikor a történelem belépett az életébe. A Magyar Rádió ostroma közben csatlakozott a felkelőkhöz és vált élete meghatározó alap-élményévé a szabadságért és nemzeti függetlenségért vívott heroikus küzdelem. Előbb a Corvin köziek kötelékében tevékenykedett, majd a Vajdahunyad utcai csoport tagja lett. November 4-én pedig az Üllői úton harcolt a benyomuló szovjet csapatok ellen, míg egy aknaszilánk meg nem sebesítette. A Péterfy Sándor utcai

kórházban megműtötték, de gerincéből az utolsó szilánkokat csak évtizedekkel később operálták ki.

Wittner Mária azok közé tartozott, akik valóban részt vettek a diktatúra lebontásában és életüket kockáztatva vállaltak szerepet a függetlenségért folytatott harcban. Merészsége és vagánysága élete végéig meghatározó karakterjegye maradt.

A Kádár rendszerben varrónőként tudott csak elhelyezkedni. Ekkor született második gyermeke. „Ellenforradalmi megbélyegzettsége” és magával hordott sérülése egyre nagyobb terhet rótt rá. A rendszerváltoztatást csalódásokkal fűszerezett eufóriaként élte meg. Aktív szerepet vállalt a magyar közéletben. Következetes anti-kommunizmusát a Fidesz országgyűlési képviselőjeként (2006–2014) is képviselte.

Wittner Mária a rendszerváltást követően 1956 egyik legismertebb és legikonikusabb arcává vált. Nemcsak ötvenhatos tevékenysége miatt, hanem azért is, mert tudatosan és elkötelezetten vállalta ötvenhat képviselőjét. Személyes hitelességével és a szemtanú elbeszélésének élményszerűségével tudta a forradalom történéseit továbbadni. Az ő ügye a szabadságharc képviselője volt. Véleményét mindig őszintén, kertilés nélkül kimondta, ami még a vitapartnereiben is tiszteletet keltett.

Nem született hősnek. Hőssé a kommunista diktatúra elleni küzdelem és hazája szeretete emelte.

*Földváryné dr. Kiss Réka
a NEB elnöke*

Navratil Andrea népzeneész méltatása

Tisztelt ünneplő közönség!

Nagy megtiszteltetésnek tartom, hogy a Magyar Örökség díj tekintélyes testülete engem kért fel, hogy méltassam a mai nap egyik díjazottját. Nem könnyű feladat, hiszen hogyan is lehetne Navratil Andrea sokrétű tevékenységét egy ilyen rövid méltatásban összefoglalni? Jómagam 14 éves kora óta ismerem. Először egy gödöllői népzenei versenyen találkoztunk. Ő énekelt, én a zsűri tagja voltam. Már akkor kiderült, milyen kivételes stílusérzékkel tudja elsajátítani nem csak a dallamot, de a népdal hiteles előadásához szükséges, legapróbb stiláris elemeket is. Sok évvel később már közösen szerepeltünk egy műsorban, és primásunkkal, Gombai Tamással együtt elámultunk a hangja nem csak zenei értelemben vett tisztaságán. Ennek hatására felkértük, hogy legyen a társulatunk, a Fonó Zenekar énekesnője. Nagy örömünkre vállalta, s azóta is az a kivételes szenzitivitás jellemzi a hozzáállását a népdalénekléshez, amellyel már akkor is kiemelkedett a pályatársai közül. Ez az átszellemültség ugyanakkor mindenhez kapcsolódik, amibe belefog. Navratil Andrea ugyanis nemcsak énekel.

Amikor különféle eldugott moldvai, vagy erdélyi falvakban kicsi, töpörödött öregasszonyok konyhájában leül, vérbeli folklorista módjára dokumentálja a népzene és közben tanul. Tanul, hiszen tudja, hogy ezek a találkozások a legalkalmasabbak arra, hogy a magunkfajta városi, értelmiségi szerzet az éneklés tartalmi és formai jegyei – azaz az „ami” és az „ahogyan” vonatkozásai – mellett saját lelkében is megtalálja a válaszokat a „miért” megannyi felmerülő kérdésére. Miért énekel az ember? Miért fakad dalra örömeiben és bánatában, büszkeségében és vívódásaiban egyaránt? Navratil Andrea ezekre a kérdésekre a leghitelesebb forrásoknál kereste, s találta meg saját maga számára a válaszokat.

Amikor Budapesten, Gödön, Keszthelyen, Veszprémben, vagy máshol, iskolákban, táborokban, vagy a saját, „Dúdoló” nevezetű tanfolyamain tanítja a dalokat, olyankor sem csak a szakmai tartalmak átadására koncentrál, hanem a népzene a maga eredeti környezetében körülölelő értékek közvetítése is legalább olyan fontos számára, mint maga a zene. Mindig törekszik arra, hogy a tanítványai is megtudják, miért jó énekelni, miért érdemes a szavakba nem foglalható érzéseinket ezen az emelkedett szinten kifejezésre juttatni. Navratil Andrea a magyar népdal sokrétű átadását is azzal az átlényegült odaadással műveli, amint példaképei, az egyszerűnek mondott parasztasszonyok, amikor valósággal beledőlnek a dalban megfogalmazott közlendőbe, amint nekitámaszkodnak a dallamnak, s annak díszítése, variálása útján fejezik ki, vagy inkább tárják elénk önmagukat.

Navratil Andrea a népdalt mindemellett egy sokkal nagyobb egész részeként látja és láttatja. Nem véletlen, hogy a másik szakmájában, a biológia területén is olyan magas szinten elismerték törekvéseit, hogy Magyarország természetvédelmi nagykövetévé választották. Az ember az ökológia korszerű értelmezése szerint a természet része, s a magyar népzene kutatás nagy előfutárai: Bartók Béla, Kodály Zoltán, vagy Lajtha László a népdalt is egy olyan organikus képződményként írták le, amelyet a természet törvényei csiszoltak azokba a tökéletes alakváltozataiba, amelyekben annak értékeit felfedezték a műveltnek mondott társadalmi rétegek, azaz a mindig csak felfelé tekintő polgárság számára. Navratil Andrea a természetvédelem nagyköveteeként is mindig ezt az organikus egységet hirdette, mindig azt képviselte, hogy a hagyományos kultúra értékei minket, embereket az eredeti önmagunkra emlékeztetnek, arra a lélekkel megáldott lényre, mely a természetből vétetett, s melynek – ha fenn akar maradni – békét kell kötnie először önmagával, majd az őt létrehozó közeggel is.

Navratil Andrea ugyanakkor a népdal erejét nem csak ennek a materiális világértelmezésnek megfelelően akarja az értékek mentésére használni. Az ember világát ősidők óta formáló másik erő: a spiritualitás is fontos szerepet játszik nála, amikor a magyar örökség óvásának, mentésének feladatait teljesíti. Hitének megvallását a népdal eszközeivel indirekt módon is megteszi, de egyéb közéleti szereplései alkalmával, szóban kimondott véleménye útján is felhívja a figyelmet a hit, a remény, a szeretet és a szakrális értékek fontosságára.

Tisztelt egybegyűltek! Őszintén örülök, hogy a döntéshozók keze nem remegett meg, amikor a Magyar Örökség Díjat Navratil Andreának is megítélték. Hiszem és vallom, hogy ebben a bolond világban, s ebben a megveszekedett korban, melyben élünk, ez az elismerés jobb helyre nem is kerülhetett volna.

Agócs Gergely
népzeneész

Szekernyés János bánsági helytörténetkutató méltatása

Amikor a száraz levéltári és könyvészeti adatok poézissá lényegülnek (át)...

Miként lehetne néhány mondatban méltatni egy olyan életművet, amelynek létrehozója sokáig talán maga sem volt tisztában vele, mekkora fába is vágta a szekercéjét...

Az a bizonyos „égig érő” FA, amely a menyboltozatot tartja a Temesi Bánság s annak székhelye, a hajdani Anjou-kori Magyar Birodalom központja, Temesvár hely- és – közvetve – társadalom-, művelődés- és mentalitástörténete.

De a tét, még ennél is nagyobb s Szekernyés János alkotói pályája még jelentősebb – és jelentésesebb. Egy nagyon egyszerű ok miatt: Temesvár nem akármi-lyen HELY, hanem a BALKAN, Kis Ázsia és a Közel-Kelet kapuja is. Természetes hídfő Közép- és Dél-Kelet-Európa között, amelyet a Gondviselés is közvetítő szerepre teremtett: formálódóban lévő népek/nemzetek és kultúrák között.

Egy laudáció nem alkalmas bonyolult geopolitikai, történelmi és szociológiai folyamatok taglalására, ám egyetlen mozzanatot óhatatlanul ki kell merevítenie szerzőjének. Mivel magyarázható, hogy a „bécsi udvar” Temesvár 1716. október 16-i visszafoglalása óta másfél évszázadon át következetesen folytatott település-politikája, szigorú adminisztratív (s többnyire magyarellenes) intézkedései dacára a Temesi Bánság nem lett egy Karintiához, vagy Stájerországhoz hasonló osztrák tartomány, s Temesvár, szinte minden várakozás ellenére 1880 és 1920 között épp akkor vált csaknem magyar várossá, amikor hatalmas erejű láthatatlan geostratégiai erők és nagyon is látható nyugati hatalmi központok az ígéretesen integrálódó, polgárosodó s egyszersmind magyarosodó térség szétdarabolása, „nemzeti átrendezése” mellett döntöttek?

Emez, egyelőre megválaszolhatatlan problémahalmaz megértésének nyitja Szekernyés János pontosan hat évtizede óta tartó hangyaszorgalmú anyaggyűjtésében, újságcikkeiben, „rég-i temesváriakat” faggató interjúiban, templom- és városrésztörténeti monográfiáiban, egyszóval impozáns oeuvre-jében keresendő!

S hogy mit tartalmaznak ezek a hallatlanul precíz közlemények és szak-monográfiák?

Rövidre zárva: három fontos társadalomtörténeti és identitásválasztási jelenség bemutatását:

ad 1) ebben a Macedónia mellett Európának etnikailag legkevertebb régiójának székhelyén úgyszólván mindegy volt, hogy a városlakók magyar, szerb, bolgár, román, macedorómán, elzászi francia, szefárd és askenázi zsidó vagy – leginkább – német (sváb) eredetűek voltak-e. Ők egész egyszerűen *magyar(országi) honpolgárok* akartak lenni, nem tudván, hogy ez a törekvésük egyfelől a korábbi domináns *hungarus-tudat* átvétele, másrészt, bár *polgárinak* mondják, és tanítják azóta is az oktatási intézményekben, legalább annyira nemesi, rendies, hierarchikus jellegű, ám mégis *változatlanul rendkívül vonzó* a presztízis ranglétra garádicsain felfelé igyekvők számára, bármelyik hungáriai „más-ajkú” nemzetiségből származzanak is.

ad 2) A „kaliforniai méretű” modernizációs *lendület* a „boldog békeévekben” mindenkit magával ragadott a Bánság városaiban s különösen Temesváron: az azóta leértékelődött, szándékosan eltorzított *francia mintájú* „magyar állameszme” a reformkor óta készen állt, a *nemesi típusú* polgáriasodás/polgárosodás *versus* magyarosodás *dinamikája* pedig azt az akkor még reálisnak tetsző, de a trianoni „végzések” miatt *illúzió*nak bizonyuló életérzést keltette, hogy a „történelmi ország” délkeleti határvidékén új *magyar metropolis* van születőben.

ad 3) *Temesvár* azért olyan fontos minden magyarul érző, és gondolkodó férfi és nő számára, mert egy kivételes *történelmi pillanat* köbe, szobrokba, épületekbe, istenházákba és főként érzésekbe, *emlékekbe* foglalt monumentuma: jelkép, *szimbólum*: azonos a „nagy-magyar” álommal. Temesvár a *magyar fejlődés szimbolikus tere*, ahol, mint cseppben a tenger, mindaz megtörtént és tanulmányozható, ami a régi Magyarország csaknem minden más régiójában szintén bekövetkezett.

S végül, de nem utolsósorban kortársaink és pályatársaink közül senki sem tett annyit e letűnt történelmi valóság feltárásáért, emlékeinek megismertetéséért (*A magyarság emlékjelei a Bánságban; Temesvár, 2013*) s megőrzéséért, mint Szekernyés János.

Mert azáltal, hogy Szekernyés sorra veszi Temesvár szinte minden utcája, annak *minden* egyes családi és bérháza, üzeme, boltja, vendéglője, iskolája, temploma históriáját, ideértve *valamennyi* (!) „vegyes-ajkú” lakójának hozzáférhető biográfiai adatait nem egyszerűen helytörténetet művel, hanem társadalom-művelődés- és mentalitástörténetet ír, egy *régió* és egy sajátos társadalomfejlődés- és életérzés – a „nemesi polgárisodás” – *totális történelmét* örökíti meg. Amely végeredményben azonos a magyar történelem *lényegével*, azzal, hogy „mi a magyar”.

Ezzel a kimerítő aprólékossággal Szekernyés János egyszersmind *poézist* teremt. Egy letűnt, romjaiban is lenyűgöző (magyar) világét, amely sokkal több lehetőséget rejtett magában, mint ami megvalósult, *megvalósulhatott* belőle.

De ennek felmutatása egyszersmind reményt is nyújt, mert, ha egyszer valami lehetségesnek bizonyult, talán nem veszett el, *nem veszhet el* örökre.

A MAGYAR ÖRÖKSÉG díja nem kerülhetett volna méltóbb kezekbe!

Borsi-Kálmán Béla
történész, műfordító

Izsák Imre – egy magyar csillagász életútja a világban

Izsák Imre (1929–1965) csillagász, égi mechanikus a nagy gazdasági világváltság kezdetének évében született. A második világháború alatt katonaiskolákban nevelkedett; Németországba vezényelt hadapródiskolája 1945 májusában került amerikai fogságba. A negyvenes-ötvenes évek fordulóján Eötvös-kollégistaként élte át a Collegium szétbomlasztását. Egyetemi évei után a Magyar Tudományos Akadémia Csillagvizsgáló Intézetében kezdett el változócsillagászati kutatások mellett égi mechanikával foglalkozni. 1956-ban előbb Svájcba emigrált, majd az Egyesült Államokban keresett állást. A tengerentúlon a Smithsonian Astrophysical Observatory munkatársaként, a Research and Analysis Section vezetőjeként a műholdas geodézia, a műholdak pályaszámítása és a klasszikus égi mechanikai problémák számítógépen való megoldása terén végzett úttörő jelentőségű munkát. Elsőként mutatta ki műholdas geodéziai módszerekkel a földi egyenlítő lapultságát, és az ő elveinek alkalmazásán nyugszik az első Szabvány Föld Modell. Nevét őrzi a Kozai–Izsák műholdpálya-számításban használatos módszer, egy kráter a Holdon és egy kisbolygó az aszteroidák főövében, a Mars és a Jupiter pályája között.

Következzen néhány méltatás a kortársaktól és utódoktól:

„[Izsák Imre] *Elsőrangú égi mechanikus, kiemelkedő teoretikus és a megfigyelések briliáns elemzője. Az űrkorszak [eddig] néhány rövid éve alatt a műholdas geodézia világszerte elismert szaktekintélyévé vált.*”

(Fred L. Whipple (1906-2004) amerikai csillagász)

„*Izsák jelentősen hozzájárult az égi mechanika tudományához. Mind elméleti, mind gyakorlati szempontból úttörő munkát végzett a műholdas adatok geodéziai felhasználásában. A geodéziai munka, melyben Izsák oly alapvető szerepet játszott, a Smithsonian Szabvány Föld Modellben fog kiteljesedni, melynek ő és mások vetették meg az alapjait.*”

(Nature – az egyik legrangosabb tudományos folyóirat)

„Izsák Imre századunk kiemelkedő égi mechanikusa volt. Munkásságával alapvetően hozzájárult a mesterséges égitestek mozgáselméletéhez. Ragyogó tehetségű matematikus, aki sikerrel vívott meg a legnehezebb égi mechanikai problémákkal. Megoldásait szellemesség, elegancia, mély matematikai tudás jellemzi. Eredményei döntően hozzájárultak a Föld pontosabb megismeréséhez.”

(Érdi Bálint: Izsák Imre égi mechanikai munkássága c. tanulmányából)

Izsák fontosabb elismerései, megörökítései kronologikus sorrendben:

1970-ben holdkrátert, 1980-ban kisbolygót neveznek el róla, 1984 óta pedig rá emlékeztetnek a Kozai-Izsák műholdpálya elemek. 1991-ben *Izsák Imre Képzőtársaság* (önképzőkör) alakul a zalaegerszegi Ady Endre Általános Iskolában általános és középiskolás diákoknak *Dűcz Mihály* kezdeményezésére. Ugyanebben az évben *Izsák Imre Gyula komplex természettudományi versenyt* indítanak. 1993-ban emléktáblát állítanak egykori lakhelyén, a Zalaegerszeg, Kosztolányi D. u. 35. számú házon, amit 2004-ben Farkas Ferenc alkotására cserélték le. 1994-ben megjelenik Gyimesi Endre összeállításában az *Izsák Imre Gyula (1929-1965) c. füzet*.

1994-ben az *Izsák Imre Általános Iskola*, egy évvel később az *Izsák Imre az Oktatás Jövőjéért Alapítvány* veszi fel Izsák nevét. 1997-ben Zalaegerszeg posztumusz díszpolgára lesz, ugyanebben az évben megjelenik *A gondolat tükre. Izsák Imre (1929-1965) c. könyv* Bényi Zoltán szerkesztésében.

2000-ben mutatják be Jelenczki István filmjét, címe: *A Hold túlsó oldalán*. Négy évvel később jelenik meg *A Hold túlsó oldalán. Dokumentumok és visszaemlékezések Izsák Imréről c. könyv* Bényi Zoltán és Jelenczki István szerkesztésében. 2007-ben avatják fel az ELTE Csillagászati Tanszéke Izsák Imre Asztrofizikai Observatóriumát.

2010-ben „a nemzetközi űrkutatásban való magyar részvétel”-ért osztanak Magyar Örökség díjat, a magyar űrkutatás sikeréhez hozzájáruló 11 kiemelt név közül az egyik Izsák Imréé. 2017-ben jelenik meg *Csizmadia Ákos: Izsák Imre c. könyv*, ami az eddigi legalaposabb feldolgozása a nagyszerű tudós életművének.

Izsák Imrének harminchat évet engedett meg a sors, ám hatása mindmáig tettenérhető az űrgeodézia alkalmazásaiban, illetve a műholdak pályaelemváltozásainak értelmezésében. Utóbbi terület jelentősége folyamatosan nő, hiszen a működési időszakuk után űrszemétként tovább keringő műholdak követése, passzív és aktív eltávolítása pályájukról mára égetően fontos kérdéssé vált. Izsák Imre a történelmi viharok közepette is képes volt időtálló eredmények elérésére és álljon élete és munkássága mindenki előtt példaként, akiben ég a tudományos kutatás iránti tűz.

Dr. Szabó Róbert
CSFK igazgató

Az Országgyűlési Könyvtár méltatása

Ami az Országgyűlési Könyvtárat a Magyar Örökség Díj odaítélésére méltóvá teszi, az a magyar nemzet érdekében végzett szolgálata. Nem pusztán „szolgáltatásra” gondolunk itt, mert az alatt valamely aktuális igényekre adott választ, azok kielégítését értjük. Nem is csupán a több mint másfél évszázados hagyományaira a „szolgáltatásnak”. A nemzet szolgálata többet, mást jelent: a magyarság közösségeért és jövőjéért végzett áldozatos munkát.

Az Országgyűlési Könyvtár több szempontból is kitűnik a megannyi színvonalas, a közművelődést és tudományt támogató közgyűjteményünk köréből. A hétköznapi ember legelső benyomása abból származik, hogy a könyvtár a gyönyörű Országházban található, amely nemcsak a legszebb könyvtárárpület, de sajátosan korábban rendőri, most országgyűlési őri ellenőrzés után közelíthető meg. Elnevezése és elhelyezése is jelzi, a magyar törvényhozás könyvtáraként kell felfognunk, ám messze más, mint pusztán a képviselők munkahelyi olvasóterme.

A nemzet szolgálatának első és legszebb dimenziója a törvényhozás szolgálata, hiszen a törvényhozó hatalom a (nép)szuverenitás letéteményese. Így az Országgyűlés funkciója a népakarat kinyilvánítása alkotmányozással és jogalkotással, a közösségünk együttélésére ható szabályok megalkotásával. Milyen sokat mondó, hogy már a reformkor fiatal képviselői igényelték könyvtár létrehozását, hiszen munkájukat nem pusztán érdekek képviselésének tekintették, de ahhoz kellő tudást is igényeltek. A kiegészést követően létrejött képviselőházi könyvtár számára az új Országház épülete 1902-ben adott otthont. Steindl Imre terveiben és alkotásában 50-60 ezer kötetre rúgó könyvtárhelyiséget találunk, olvasó-, társalgó-teremmel és írószobával, egy könyvtárnokkal és két könyvtársegéddel. A képviselők számára az egyre szakmaibb jogalkotáshoz szükséges tudásbázist nyújtotta a könyvtár, de nemcsak azt: a művelődés kontextusában kiteljesedő társalgási helyet is. Mintegy ötven évvel később formálisan minisztériumi irányítás alá került a könyvtár, amely nyitott a nagyközönség felé, dehát a „külsős” olvasók száma már régóta jócskán meghaladta a képviselői felhasználókéét.

Mert a magyar tudós és érdeklődő közönség hamar rájött, hogy a Könyvtár gyűjteménye nemcsak a törvényalkotó honatyák számára rejt hatalmas értékeket. Az Országgyűlés munkájával kapcsolatban „mindent”, az állam- és jogtudomány, a politikatudomány és a történelem területén pedig „szinte mindent” gyűjtő könyvtár az egyetemek, kutatók számára megkerülhetetlenné vált; azzal együtt, vagy éppen azért, mert innen kölcsönözni nem lehet – tehát a könyvtár állománya elvileg mindig elérhető. A ma már mintegy 600 ezer kötetre rúgó állománya az első évtizedekben gyorsan gyarapodott, olyan nagyszerű felajánlásokkal és gyűjteményekkel, mint pl. a Ghyczy Ignác, Pulszky Ágost, Moór Gyula és Somló Bódog nevéhez köthetők.

Speciális értéket képvisel a középkori darabokat is tartalmazó muzeális gyűjtemény, vagy az ENSZ letéti gyűjtemény. A „jogi szakkönyvtár” ezzel a könyvekre, folyóiratokra, fotókra, újabban digitális adatbázisokra is kiterjedő állományával a hazai és nemzetközi kutatókat, a tudós közösség világszínvonalú teljesítményét egyszerre szolgálja.

Eza „könyvtár, ami összeköt” a nemzeti közösség szolgálatát tudatosan vállalja fel. Ennek szeretetreméltó eseményei a Kárpát-medencei könyvtárosok számára hirdetett ösztöndíjprogram, a Kárpát-medencei történelemtanárok továbbképzésének vagy a magyar könyvtárosok világtalálkozójának szervezésében való részvétel, amelyekkel közelebb hozza a hazai és határon túli szakembereket. A könyvtár élő kapcsolatot ápol a felsőoktatással, a könyvtári szolgáltatásokon túl egyetemi kurzusok, programok befogadásával. Ezek a Könyvtárunkhoz kötődő közösségek azt a szolgálatot tapasztalhatják meg, amely a magyar nyelvű tudományért és annak határokon átívelő gondozásáért nyilvánul meg.

A Könyvtár mindezen tevékenységeivel a jövőt is szolgálja. A jövő generációért felelős, megalapozott törvényhozás, a határon túli közösségek megmaradása és sikere, az állam- és jogtudományok nemzetközi színvonala: értékmentés a jövőbe. A könyvtárárpület (Országház) egy évtizede történt megújulása mellett tartalmi értelemben is modern könyvtárnak ad otthont. Egyebek között a teljes katalógus és több millió oldal digitalizációja, online szolgáltatások nyújtása (Magyar Jogi Portál) és a modern igazgatási-szervezeti megoldások teszik „jövő-biztossá”.

Magyar Örökség díjra olyan szervezetet illik jelölni, amelynek hiányában a magyarság és a kulturális közösség lényegesen szegényebb lenne. Az Országgyűlési Könyvtár esetében ez a hiány olyan súlyos következményekkel járna, hogy jobb, ha el sem képzeljük.

*Dr. Smuk Péter
alkotmányjogász, egyetemi tanár*

Prof. Dr. Klinghammer István
– a Magyar Örökség Bírálóbizottság elnöke

Év végi köszöntő...

Elviharzott egy esztendő, és itt a karácsony. Először is köszönjük Jó Istennek a mögöttünk levő évet, és valami mást, jobbat kívánunk a jövő évre egymásnak. Hozzáteesszük az Új Évi jókívánságokat is a szokásos, de nem felesleges egészségre való kívánsággal együtt a család és mindenki számára.

Áldott karácsonyt és újjászületést hozó Új Évet kívánok.
Az Isten tartson meg minket a jövő esztendőben is
hitben, önbecsülésben és szeretetben!

Magyar Örökség és Európa Egyesület
adószám: 18232101-1-42

Székhely: 1078 Budapest, István u. 2.
Postacím: 1114 Budapest, Bartók Béla út 59.
magyarorokseg1995@gmail.com
magyaroroksegitkarsag@gmail.com
Tel.: +36 30 9416-202
www.magyarorokseg.hu

**Kérjük a Magyar Örökség és Európa Egyesületnek
szánt adományát küldje az alábbi bankszámlánkra:**
K&H Bank: 10200971-21523575-00000000

**A Magyar Örökség és Európa Egyesület,
valamint a Magyar Örökség díj fő támogatója
az Agrárminisztérium és a Hungarikum Bizottság.**

AGRÁRMINISZTERIUM

Támogatóink:
Schmitt Pál volt köztársasági elnök
Állatorvostudományi Egyetem
Vincze László és Fiai Papírmerítő Műhely